

ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาในปธานียังคสูตร A Study of Vipassana Practice in Padhaniyanga Sutta

¹พระครูปัญญาโพธิเขต (อภิชัย โทแสง) และ ²วิโรจน์ คุ่มครอง

¹Phrakruphunypothikhat (Aphichai Tosang) and ²Viroj Koomkrong

¹²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

¹²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksa Buddhagosa Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: phaapichai@gmail.com, ²koom-krong9@hotmail.com

Received July 1, 2023; Revised July 9, 2023; Accepted July 18, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักธรรมหรือคำสอนที่อยู่ในปธานียังคสูตรและศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนา ในปธานียังคสูตร การวิจัยนี้ดำเนินการโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปเรียบเรียงบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า หลักธรรมในปธานียังคสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยองค์แห่งภิกษุผู้มีความเพียร หมายถึงความเพียร หรือ องค์แห่งความเพียร 5 ประการดังกล่าว คือ ผู้นั้นย่อมทำความเพียรได้ดีคือเพียรที่จะทำให้เกิด มรรค ผล นิพพาน เป็นความเพียรที่ประกอบด้วย ศรัทธา คือ มีความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัยเป็นข้อ 1. ในเมื่อมีศรัทธาแล้วอาศัยแค่ศรัทธาอย่างเดียวคงไม่สามารถที่จะประกอบคุณงามความดีได้เต็มที่ถ้าหากว่าบุคคลนั้นมีโรคภัยไข้เจ็บหรือมีโรคโรคร้ายแรงประจำตัวก็ย่อมมีอุปสรรคไม่ราบรื่นคือการไม่มีอาหารมีโรคร้ายคือข้อ 2. ข้อต่อไปคือการเป็นคนซื่อตรงต่อตัวเองและต่อบุคคลรอบข้างยอมทำให้เป็นที่รักแก่คนทั่วไปไม่มีมารผจญเป็นอุปสรรคต่อการเจริญธรรมคือข้อ 3. ส่วนข้อที่ 4 และข้อ 5 ต้องมีความเพียรที่ประกอบด้วยปัญญาอันนำไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ นี่คือองค์แห่งความเพียรที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระสูตรดังกล่าว

คำสำคัญ: การปฏิบัติวิปัสสนา, ปธานียังคสูตร, พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

The purpose of this article is to study the principles or teachings contained in the Padhaniyanga Sutta and to study the practice of Vipassana. This research was conducted by qualitative analysis. Gather information from Theravada Buddhist scriptures and related documents.

The results of the research showed that the principle in Padhaniyanga Sutta is the sutra that the Lord of the monks who persevere, meaning perseverance or the Lord of perseverance. Nirvana is a virtue that consists of faith, that is, having faith, faith firmly in the jewels as verse 1. When there is faith and relying only on faith, it is not possible to perform full virtues if the person has a disease or a serious disease, then there will be no obstacles that are not smooth, namely the absence of paths, there is a terrible disease, 2. The next is to be honest with oneself and to those around him, it will surely make it dear to the common

people, there is no devil as an obstacle to the development of Dhamma, is verse 3. This is the Lord of Perseverance that the Buddha said in the said sutra.

Keywords: Vipassana Practice, Padhaniyanga Sutta, Theravada Buddhism

บทนำ

พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาเอกของโลกเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงตรัสรู้อนัตตสมมัสมาโพธิญาณได้ต้นพระศรีมหาโพธิ์พระองค์ได้ทรงประกาศพระธรรมในสิ่งที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้ซึ่งเป็นสังจธรรมที่ไม่มีใครจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ พระองค์เป็นผู้ทรงค้นพบพระธรรมอันเป็นส่วนที่สุดแห่งสงสารวิภูฏแห่งการเวียนว่ายตายเกิดที่ไม่รู้จักจบสิ้นและการทำให้สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายให้ประจักษ์แจ้งในขณะที่มีมนุษย์ทั้งหลายผู้แสวงหาทางพ้นทุกข์ทั้งหลายในพุทธศตวรรษนี้ที่ใครจะมีส่วนแห่งการได้ลิ้มรสพระสังจธรรมที่พระองค์ได้ค้นพบและสัมผัสแห่งรสพระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ได้ เช่นส่วนสำคัญแห่งการศึกษาพระพุทธศาสนานั้นอยู่ด้วย 2. ประการ คือ 1) การศึกษาทางด้านปริยัติหรือเรียกว่า คันถธุระเป็นการเล่าเรียนศึกษาและทรงจำพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรมหรือที่เรียกว่าพระไตรปิฎกซึ่งเป็นที่ยอมรับซึ่งพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ารวมทั้ง 8,400 พระธรรมชั้นธรรมาลังการ ส่วนนี้คือที่รวมคำสั่งและคำสอนที่เรียกว่าคันถธุระ 2) วิปัสสนาธุระ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นภาคแห่งการลงมือในการปฏิบัติซึ่งมีอยู่ 2 ประเภทคือสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาซึ่งเป็นอุบายในการพัฒนาให้บุคคลที่ปฏิบัติไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามีการพัฒนาทางด้านจิตใจและสติปัญญาจากคำว่ามนุษย์ หรือที่เรียกว่าปุถุชนไปสู่ความเป็นอริยชนได้แม้จะยังมีชีวิตอยู่ก็ตามด้วยอุบายการฝึกพัฒนาจิตใจและสติปัญญาดังที่กล่าวมา หรือ ที่เรียกว่าวิปัสสนาธุระในภาคส่วนแห่งการลงปฏิบัติ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553) พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญบุคคลที่ลงมือปฏิบัติว่าเป็นผู้บูชาพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง เพราะมีแต่การที่คนเรามีความตั้งใจจริงเท่านั้นจึงจะพ้นทุกข์ได้โดยเฉพาะทุกวันนี้ความเจริญในทางด้านวัตถุนั้น ถือว่ามีความเจริญอย่างยิ่ง แต่กลับกลับกับจิตใจของมนุษย์ทุกวันนี้หาความสุขได้ยากยิ่ง

สำหรับในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาโดยอาศัยข้อกำหนดเป็นสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เป็นกรอบปฏิบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมภายในให้เจริญขึ้น เป็นลักษณะของบรรพชิตที่นำไปสู่ความศรัทธาเลื่อมใสของหมู่ชน (Rattanawong, 2023) โดยเริ่มต้นด้วยการศึกษาปริยัติให้รู้จักหลักการสำคัญในหลักคำสอนของศาสนาในการพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสแหล่งเรียนรู้และสามารถเพิ่มทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริง (พัฒธยา อังคทะยง และคณะ, 2566) เพื่อทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เมื่อเข้าใจแล้วจึงลงมือปฏิบัติคือ ทดลองฝึกปฏิบัติตามที่ได้เรียนมา (सानิตย สีนาค และ ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย, 2566) และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง (Damnoenet al., 2021) การบูรณาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตในการพัฒนาพฤติกรรมของตนเองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปใช้ด้วยความรอบคอบ (Tan & Damnoen, 2020) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ควบคู่กับการมีคุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระภัทรชัยคุณ ภูมิตถ์, 2564)

พระพุทธศาสนาจะผ่านมาแล้ว 2,600 กว่าปีแต่หลักธรรมคำสอนนั้นก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาและท้าทายกับกาลเวลา ซึ่งเป็นเครื่องพิสูจน์คำสอนที่เป็น อภาลิโก ซึ่งเป็นเครื่องพิสูจน์คำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงในอรรถกถาได้อธิบายไว้ว่าคำว่า ปธานินยคานิ ภาวะคือการตั้งความเพียร ท่านเรียกว่าปธาน ความเพียรของภิกษุณนั้นมีอยู่ เหตุนี้ภิกษุณนั้นชื่อว่าผู้มีสมาธิของภิกษุผู้มีสมาธิเพราะ

เหตุนี้จึงเชื่อว่าปธานียังคะ คือมี ศรัทธา คือประกอบด้วยศรัทธาทั้งในส่วนของพระพุทธเจ้าและพระอริยเจ้าทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2555) และในส่วนที่เป็นผู้มีอาพาธน้อยก็เป็นองค์แห่งการทำความเพียรได้อย่างไม่ติดขัดในการทำความเพียรให้ก้าวหน้าเป็นผู้ไม่โอ้อวดไม่มรยาทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

บทความนี้นำเสนอการวิเคราะห์การปฏิบัติวิปัสสนาในปธานียังคสูตร โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาความเป็นมาหลักธรรมในปธานียังคสูตร และแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในปธานียังคสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาเนื้อหาและหลักธรรมสำคัญในปธานียังคสูตร
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในปธานียังคสูตร

การทบทวนวรรณกรรม

ความสำคัญของปธานียังคสูตร ในพระสุตตันตปิฎกพระสุตตันตปิฎกอังคตตรนิกายปัญจกนิบาตเล่มที่ 14 ข้อ 53 หน้า 93 ว่าด้วยองค์แห่งความเพียรปธานียังคสูตรพระสูตรว่าด้วยองค์แห่งความเพียรเป็นพระสูตรหนึ่งอยู่ในพระสุตตันตปิฎกปัญจกนิบาตอังคตตรนิกายที่กล่าวถึงองค์แห่งภิกษุผู้มีความเพียร 5 ประการบางเล่มเรียกว่าอังคสูตรแต่ความหมายก็อย่างเดียวกัน คือพระสูตรที่ 3 ในอังคตตรนิกายปัญจกนิบาต ทุตติยปณาสกนัวรรณวรรค ในสมัยนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ วิหารเชตวันอารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีใกล้พระนครสาวัตถีพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงองค์แห่งความเพียรซึ่งมีอยู่ 5 ประการได้แก่ ความมีศรัทธา ซึ่งมีต่อพระพุทธ พระธรรมละ พระสงฆ์และ 2. ความมีอาพาธน้อยไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ 3. ไม่โอ้อวดและมีมาया 4. มีความเพียร 5. เป็นผู้มียปัญญา

สรุป ปธานียังคสูตร ว่าด้วยองค์ แห่งความเพียร 5 ประการจากการทบทวนในพระสูตรดังกล่าวพระพุทธองค์หมายถึงบุคคลผู้ที่มีคุณธรรมทั้ง 5 ข้อนั้นจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนาได้ดี แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะมีความพร้อมในองค์คุณทั้ง 5 หมดทุกคนเสมอกันแต่การทำให้ถึงพร้อมในองค์คุณทั้ง 5 นั้นทำให้บุคคลผู้นั้นถึงพร้อมด้วยองค์แห่งความเพียรทั้ง 5 (พระพุทธโฆสเถระ, 2551) และนำไปสู่เป้าหมายในการเจริญวิปัสสนาได้อย่างที่ตัวเองตั้งเป้าหมายไว้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในปธานียังคสูตรในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาความเป็นมาหลักธรรมในปธานียังคสูตร และแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในปธานียังคสูตรมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) อันได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถาภาษาไทยอรรถกถา ฎีกาปกรณ์วิเสสอื่น ๆ ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้อง
2. ค้นคว้าและเรียบเรียงตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของแหล่งที่มา โดยเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระไตรปิฎก
3. กำหนดประเด็นเพิ่มเติม หรือรายละเอียดอื่นๆเกี่ยวข้อง โดยการขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง
4. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล และสรุปคำตอบของปัญหาการวิเคราะห์

5. เสนอและตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา
6. ปรับปรุง แก้ไขเนื้อหา และสรุปผลการวิจัยในลักษณะพรรณนา

ผลการวิจัย

หลักธรรมสำคัญในปธานียังคสูตร

ผลการวิจัย พบว่า หลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในปธานียังคสูตรนั้นคือองค์แห่งความเพียรมี 5 ประการ ได้พบว่าองค์แห่งความเพียรนั้นมี 5 ประการคือ

1) ศรัทธา

ศรัทธาที่มีต่อพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และยังได้พบว่าศรัทธานั้นมีอยู่ถึง 4 ระดับ คือในระดับพระพุทธเจ้าที่บำเพ็ญโพธิสัตว์เรียกว่า การวิจัยทำให้ทราบความตั้งใจเสียสละเลือดเนื้อหรือชีวิตหลายภพหลายชาติในการที่มีศรัทธาคือความเชื่อว่าเมื่อเราบำเพ็ญเพียรอยู่อย่างนี้หลายร้อยชาติซึ่งเรียกว่า หลายภพหลายกัลป์ไม่ว่าวันหนึ่งก็จะบรรลุถึงโพธิญาณ ได้ดังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันซึ่งเราได้ฟัง พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ และในการบรรลุธรรมของพระอริยเจ้าหรือเหล่าสาวกแล้วเกิดความ ศรัทธาเลื่อมใสที่จะประพฤติปฏิบัติโดยอาศัยปฏิบัติพาของท่านเหล่านั้นมาเครื่องดำเนินไปด้วยความเชื่อความ ศรัทธาในท่านเหล่านั้นเรียกว่า คือศรัทธาที่ปลงใจเชื่อมีความแน่วแน่ต่อการประพฤติธรรมด้วยการเจริญ วิปัสสนาญาณเป็นต้นเมื่อมีสภาวะของธรรมที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้นก็จะเกิดความเชื่อใจความ มั่นคงในธรรมเหล่านั้นว่า พระพุทธเจ้าน่าอัศจรรย์จริง พระธรรมน่าอัศจรรย์ พระสงฆ์น่าอัศจรรย์จริง อย่างนี้ เรียกว่า ศรัทธา คือ ศรัทธาที่มีความปลงใจเชื่ออย่างถาวรชีวิตจิตใจอย่างนี้เรียกว่า โอภปณศรัทธาศรัทธา เมื่อ ได้ยินได้ฟังพระพุทธองค์ หรือสวาททั้งหลายแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระธรรมนั้นว่าเป็นสิ่งที่รักษาผู้ได้ ยินได้ฟังนั้นแล้วนำไปประพฤติตามแล้วย่อมไม่ตกลงสู่ที่ต่ำอย่างแน่นอนหรือได้เห็นพระสงฆ์ผู้เป็นเนืองนิตย์ ของโลกเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในลักษณะเหล่านั้นเรียกว่า ปสาทศรัทธา อย่างนี้ทำให้ทราบว่าศรัทธาในพระ พุทธศาสนานั้นมีหลายอย่างหลายระดับก็จริงในเบื้องต้นแต่เมื่อถึงที่สุดแล้วย่อมนำไปสู่ศรัทธาที่ประกอบด้วย ปัญญาเพื่อความพ้นทุกข์ในที่สุดเช่นกัน

2) ความมีอาพาธน้อย

ความมีโรคเบาบาง ทำให้ทราบว่าความไม่มีโรคไม่มีอาพาธหรือโรคภัยไข้เจ็บนั้นแม้ทางโลกทั่วไปก็ถือว่าเป็นลาภอันประเสริฐเพราะคนที่ไม่มีความโรคภัยไข้เจ็บนั้นย่อมช่วยเหลือตัวเองได้เต็มที่ที่ไม่เป็นภาระแก่คนอื่นหรือ มีเรื่องที่ต้องให้กังวลใจว่าตัวเองมีโรคอย่างนี้ความเป็นอยู่การดื่ม กิน ที่อยู่อาศัยอย่างน้อยก็ต้องยอมแตกต่าง จากคนทั่ว ๆ ไป ไม่มากก็น้อยตามอาการของโรคที่ตัวเองกำลังเป็นอยู่ ฉะนั้นคนนั้น การปฏิบัติวิปัสสนาจะมี ความเจริญก้าวหน้าได้ย่อมมีสุขภาพแข็งแรงเป็นพื้นฐานเพราะอย่างน้อยคนที่ปกติมีร่างกายสมบูรณ์ มีไฟธาตุที่ไม่ร้อน นักเย็นนัก มีอาการของธาตุที่เรียกว่า ดิน น้ำ ลม ไฟ มีความสมดุลย์กัน ก็ย่อมจะมีความพร้อมกว่าคน ทั่วในการประพฤติไม่ต้องกังวลว่า อาหารเหล่านี้ ที่อยู่เหล่านี้ เวลานี้ กาลนี้เราจะระวังตัวในอาการที่จะกำเริบ ในโรคภัยไข้เจ็บเมื่อคนเหล่านี้ที่มีสุขภาพพลานามัยปกติย่อมปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในองค์แห่งผู้ถึงพร้อมในการทำความเพียรข้อที่ 2. คือผู้ที่มีอาพาธน้อยและมีโรคเบาบาง

3) ไม่โอ้อวดมารยา

บุคคลที่ชอบโอ้อวดมารยาจะมีการยกตนข่มท่าน มีการเจรจาไปในทางที่เรียกว่าเป็นคนที่ยากกับใจไม่ ตรงกันเมื่อยากกับใจไม่ตรงกันย่อมมีการกระทำที่ไปอีกทางและมีการเจรจาหรือพูดไปอีกทางที่สวนทางกัน คน ที่มักชอบโอ้อวดมารยานั้นเพราะจิตใจของผู้ที่ยังขาดความพอดีในบางสิ่งบางอย่างที่ยังไม่เต็มเต็ม ย่อมโอ้อวด แก่คนทั่วไปในเวลาที่ต้องการให้คนอื่นยอมรับและหวังผลแก่คนอื่น ย่อมมีมารยาในบางเวลาที่ตนเองหวัง

ผลประโยชน์จากคนอื่นเพื่อประโยชน์ตนและหรือทำลายผู้อื่นความโอ้อวดมารยานั้น มีพื้นฐานที่เกิดจากจิตถ้า แก้กัต้องแก้ที่จิตฝึกละวางเป็นคนมักน้อย อยู่กับตัวเองพยายามเข้าใจตัวเองให้มากและเห็นใจผู้ที่ด้อยกว่า โอกาสน้อยกว่าเราเป็นเบื้องต้นก็จะพัฒนาจิตของเราให้สมบูรณ์และพอในในตัวเองได้ด้วยธรรมะของพระพุทธองค์เป็นพื้นฐานแล้วพัฒนาให้เจริญต่อไปตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ไม่เป็นคนโอ้อวดและมีมารยา

4) ความเพียร

ความเพียรแบ่งออกเป็น 4 อย่าง ดังนี้

(1) สังวรปธาน เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นใน สันดาน คำว่าสันดานคือนิสัยสิ่งที่ติดตามตัวเรามาหรือนิสัยที่มีอยู่ตั้งแต่เกิดทั้งที่เป็นบาปหรือเป็นบุญเป็นกุศลและเป็นอกุศลในที่นี้คำว่าสังวรคือให้เรามีความเพียรความตั้งใจที่จะละบาปเพื่อที่บาปหรืออกุศลเหล่านั้นจะค่อยๆ จางหายไปแม้ในเพศที่เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตามเมื่อบาปเกิดขึ้นในใจย่อมเป็นอุปสรรคในการทำเพียรหรือกุศลไม่สามารถจะเข้ามาแทนที่อกุศลได้ จึงเรียกว่าสังวรปธาน

(2) ปหานปธาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเมื่อบาปหรืออกุศลที่เกิดขึ้นก็ให้รู้และพยายามละอกุศลเหล่านั้นให้ค่อยจางหายไป

(3) ภาวนาปธานเพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน พยายามทำความเพียรที่มีอยู่ไม่ว่าในการเจริญวิปัสสนาภาวนา หรือสมถภาวนาก็ตามก็เพื่อทำจิตใจให้ มี ศีล คือความปกติทางกาย วาจา ใจ เมื่อมีความเป็นปกติจิตย่อมตั้งมั่นเรียกว่า สมาธิ เมื่อมีสมาธิจิตตั้งมั่น ปัญญาย่อมเกิดตามมาเปรียบเสมือนคนมองเห็นน้ำในสระที่ขุ่นมัว แต่น้ำที่ขุ่นมัวค่อยจางไปด้วยความเพียรที่มีอยู่ด้วยศีล สมาธิ เป็นอุปกรณ์ที่ทำน้ำหรือจิตที่ขุ่นมัวให้ใสแล้วสามารถมองเห็นปลาและสัตว์ในน้ำได้ จิตที่มีปัญญาแล้วย่อมมองเห็นสิ่งที่ป็นกุศลหรืออกุศลเช่นกัน

(4) อนุรักษนาปธานเพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม กุศลที่เราเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นให้รักษาไว้เรียกว่าอนุรักษนาปธานนี้เรียกว่าความเพียรที่ประกอบด้วย ความ เพียร 4 อย่างนี้เป็นความเพียรชอบ ควรประกอบให้มีในตน

5) ปัญญา

ปัญญาในปธานยังคสูตรนี้ ทำให้ทราบว่าไม่ใช่ปัญญาทั่วไปหรือปัญญาที่ใช้ทำมาหากินในทางโลกหรือทั่วไปเพราะปัญญาของทางโลกมีไว้ให้คนทั่วไปใช้ทำมาหากินซึ่งก็แตกต่างกันไปแต่ละอาชีพก็ไม่มีเหมือนกันเรียกว่าเป็นปัญญาที่ช่วยให้เอาตัวรอดในขณะที่มีชีวิตอยู่เท่านั้นตายไปก็จบสิ้นไป และไปตามบุญและบาปที่บุคคลนั้นได้เคยก่อไว้เป็นเหตุและปัจจัย ในสัมปรายภาพต่อไป แต่ปัญญา ในปธานยังคสูตร นี้ทำให้ทราบว่าปัญญาที่จะทำให้สัตว์มีมนุษย์เป็นนี้ข้ามภพข้ามชาติรู้ถูกผิดชั่วดีเชื่อในบุญและบาปอันเป็นเหตุให้ก่อเวรภัยในวัฏฏสงสารไม่รู้สิ้นการทำลายอาสวะกิเลสด้วยธรรมะของพระพุทธเจ้าเท่านั้นทำให้เกิดปัญญากลายกิเลสเครื่องเศร้าหมองที่ครอบงำจิตใจของเราให้รู้ตื่นเบิกบานได้นี้เรียกว่าเป็นปัญญาในความหมายของ ปธานยังคสูตรและเป็นจุดมุ่งหมายทางพุทธศาสนาโดยแท้

การเจริญวิปัสสนาในปธานยังคสูตร

ในการที่ศึกษาและวิจัยในการเจริญวิปัสสนาในปธานยังคสูตรทำให้พบว่า ความเพียรที่มีอยู่ในปธานยังคสูตรนั้นเป็นความเพียรที่เริ่มมาจากศรัทธาเป็นตัวประธาน เมื่อบุคคลมีศรัทธาคือความเชื่อแล้วนั้นย่อมมีความเต็มและพอใจในการประพฤติปฏิบัติในการกระทำเหล่านั้นที่ตัวเองตั้งเป้าหมายในกิจเหล่านั้นอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ และในการเจริญวิปัสสนาในปธานยังคสูตรก็เช่นเดียวกัน พระพุทธองค์จึงทรงตั้งศรัทธาคือความเชื่อที่มีต่อพระรัตนตรัย มีพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ในเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความเชื่อความศรัทธา

เสียก่อน เมื่อมีความเชื่อศรัทธาแล้วบุคคลผู้มีความเชื่อความศรัทธาแล้วก็จะเริ่มทำความเพียรในความเพียรทั้ง 5 ในปธานียังคสูตร แต่ด้วยเหตุปัจจัยหลายๆ อย่างของมนุษย์ที่มีความพร้อมทางร่างกายและจิตใจที่แตกต่างกันไปด้วยนิสัยใจและบุญบารมีที่สร้างสมไว้ก็แตกต่างกันไปบางคนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บอยากปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้เต็มที่ เพราะต้องประสบหรือ เจออุปสรรคคือร่างกายไม่พร้อมเสียแล้วอย่างนี้ก็มี บางคนนั้นร่างกายก็พร้อมจิตใจพร้อมทุกอย่างแต่หาเวลาไม่ได้สักทีอย่างนี้ก็พลาดเสียเวลาไปอีกเพราะความกลัวลำบาก กลัวอดข้าวไม่ได้ กลัวนอนดึกไม่ได้กลัวจะเป็นอะไรต่างๆ นานาเป็นต้นเพราะยังมีความเชื่อที่ผิดอยู่อย่างนี้ก็มี เพราะฉะนั้นความเพียร ในปธานียังคสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้

เพื่อให้เราได้ศึกษาและได้นำองค์ธรรมในแต่ละข้อมาปรับอินทรีย์ของเราให้ถึงพร้อมด้วยองค์ธรรมทั้ง ให้เต็มบริบูรณ์ คือ

(1) ศรัทธา คือศรัทธาในพระพุทธเจ้าเชื่อในการตรัสรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามี ในพระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ เชื่อในพระธรรมคือคำสอนที่พิสูจน์ได้ของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์หรือพระอริยสงฆ์ทั้งหลายในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและเพื่อออกจากกองทุกข์

(2) มีอาพาธน้อยไม่มีโรค บุคคลที่ปฏิบัติธรรมให้ถึงเป้าหมายได้มีการเจริญวิปัสสนาเป็นต้นนั้น พระพุทธองค์หมายถึงบุคคลที่มีสุขภาพแข็งแรงพลานามัยสมบูรณ์มีธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่สมดุลย์ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนักจนเกินไปมีธาตุทั้ง 4 พอติดงั้นคนที่มีความอาพาธน้อย หมายถึงคนที่มีสุขภาพแข็งแรงไม่เจ็บป่วยบ่อย มีระบบย่อยอาหารดี ระบบขับถ่ายดี เป็นคนมีสุขภาพดี สามารถนั่งปฏิบัติธรรมได้สะดวก ได้ต่อเนื่องเป็น ระยะเวลาานทำให้มีโอกาสต่อการบรรลุธรรมได้ง่าย

(3) ความหมายของผู้ไม่โอ้อวด-ไม่มีมารยาในปธานียังคสูตร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงคุณสมบัติของ ผู้เหมาะแก่การบรรลุธรรมไว้ในปธานียังคสูตรว่า ผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา คือ ทำตนให้เปิดเผยตาม ความเป็นจริงในศาสนาหรือในเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ ทั้งหลายเป็นคนที่มีความกึ่ง เป็นคนที่ช่วยเหลือตัวเองได้มีความรับผิดชอบ หากทำอะไรผิดพลาดก็ยอมรับเปิดเผย ไม่ปกปิด พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตัวเองตลอดเวลา

(4) ความหมายของผู้มีความเพียรในปธานียังคสูตร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงคุณสมบัติของภิกษุ ผู้เหมาะแก่การบรรลุธรรมไว้ในปธานียังคสูตรว่าผู้มีความเพียร คือ ผู้ที่ละอกุศลธรรมเพื่อให้อกุศลธรรม เกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคงไม่ทอดธุระใน กุศลธรรมทั้งหลาย

(5) ปัญญา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงคุณสมบัติ ของ พระภิกษุ ผู้เหมาะแก่การบรรลุธรรมไว้ในปธานียังคสูตร ดังนั้น ผู้มีปัญญา (คือ) ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่อง พิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบนั่นเอง

บทสรุป

ปธานียังคสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงยกองค์แห่งบุคคลผู้มีความเพียรไว้มี 5 อย่าง คือ 1) ศรัทธา 2) มีอาพาธน้อยไม่มีโรค 3) ไม่โอ้อวดมีมารยา 4) มีความเพียร และ 5) มีปัญญา เพื่อให้คนเรานั้นจะใช้ศรัทธา ความเชื่อ เมื่อมีความเชื่อ ความศรัทธาแล้วต้องลงมือปฏิบัติก็ต้องมีความเพียรความวิริยะอุตสาหะตั้งใจจริงแต่ในขณะลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังย่อมมีอุปสรรคมากมายมหาศาลทั้งทางด้านจิตใจและร่างกายคือสุขภาพ เพราะฉะนั้นพระพุทธองค์จึงทรงแสดงไว้เพื่อให้เราได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างไม่ย่อท้อเมื่อมีอุปสรรคหรือปัญหาใดๆ เกิดขึ้นก็จงใช้หลักธรรมของพระพุทธองค์มาเป็นแนวทางศึกษาและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การปฏิบัติวิปัสสนาในปธานียังคสูตรนั้นรู้ว่าต้องเริ่มที่ศรัทธาก่อนเพราะการปฏิบัติวิปัสสนานั้นการปรับศรัทธา นั้นตรงกันกับองค์ธรรมคือ ศรัทธา 5 อินทรีย์ 5 และพละ 5 นั้นต้องเป็นไปตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ในองค์แห่งบุคคลผู้มีความเพียร ส่วนปัญญาในปธานียังคสูตรนั้นหมายถึงปัญญาเพื่อทำลายอสังขกิเลสเครื่องเศร้าหมองในชั้นธัมมทานให้หมดไปในความเพียรทั้ง 5

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัย พบว่า การเจริญวิปัสสนาภาวนาในปธานียังคสูตร เป็นการปฏิบัติตามความเพียรทั้ง 5 ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติ การค้นคว้า และเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือการปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวทางของปธานียังคสูตร สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ การสอนการปฏิบัติธรรมของผู้ที่สนใจ โดยควรให้ความสำคัญกับความเพียรทั้ง 5 สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นดังนี้

- (1) ศึกษาแนวทางเรื่อง ศรัทธา ความเชื่อความศรัทธาของชาวพุทธปัจจุบันที่ต่อตัวพระสงฆ์เองหรือในเรื่องการทำความดีในทางพุทธศาสนาที่ไม่ใช่การอ้อนวอนการเสี่ยงโชคการเชื่อหรือนับถือในสิ่งที่ไม่ใช่พุทธศาสนาหรือความดับทุกข์อย่างแท้จริงเพื่อความไม่สร้างความเข้าใจผิดและเกิดความเสียหายหรือเป็นเครื่องทำมาหากินของมิชฉาชีพที่อาศัยความเชื่อและศรัทธาสร้างความเสียหายและทรัพย์สินต่อผู้คนในสังคมต่อไป
- (2) ศึกษาแนวทางเรื่อง ศรัทธาใน 4 ระดับ คือ 1) อาคมสัทธา 2) อธิคมสัทธา 3) โอกัปปนสัทธา 4) ปสาทสัทธา เพิ่มเติมในศรัทธาที่มีมาในปธานียังคสูตร ให้ละเอียดและมีประเด็นใหม่ๆ มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพฯ: ผลิตมม.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2551). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ). (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- พระภัทรชัยญาณกรณ์ อุตสว. (2564). การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 4(3), 83-92.
- พัฒติยา อังคุนะ, ชีรภัทร ถิ่นแสนดี และ พระพลากร สมมงคล (อนุพันธ์). (2566). แนวทางพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 40-57.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- सानิตย์ สีนาค และ ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย. (2566). การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ลึงคปุราณะ. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 106-119.

- Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.
- Rattanawong, N. (2023). The Formulation of Model for Enhancing Oral Linguistic Performance of Teaching English Major Students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus. *Journal of Educational Management and Research Innovation*, 5(1), 211–222.
- Tan, C. C., & Damnoen, P. S. (2020). Buddhist Noble Eightfold Path Approach in the Study of Consumer and Organizational Behaviors. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(1), 1–20.